

ชื่อผลงานวิจัย (ไทย)

รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชนภาคเหนือ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรค์ด้วยปัญญา บูรณาการเข้ากับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ชื่อผลงานวิจัย (อังกฤษ)

A Model for Developing the Ability in Research and Development of Local Curriculum of Northern Community Teachers through the Integration of Constructionism Theory Learning Process and Participatory Action Research

ชื่อนักวิจัย

ว่าที่ ร.ต.จिरชัย บุรณะฤทธิ์ทวี

ปีที่ผลงานวิจัยเสร็จ

พ.ศ. 2552

ประเภทของงานวิจัย

หลักสูตรและการเรียนรู้

คำสำคัญ

การวิจัยและพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น

ความเป็นมา/หลักการและเหตุผล

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ฉลอง คูเมือง และคณะ (2546) ศึกษาพบว่า ยังขาดศักยภาพและการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างยิ่ง ดังนั้น การทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน จึงเป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่ง ที่ครูชุมชนควรได้รับการพัฒนา ซึ่งปิยพร ชุมจันทร์ (2546) ได้วิจัยพบว่า การใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถระดมให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ณรงค์ศักดิ์ ศรีวิสัย (2545) ที่ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รายวิชาช่างทอผ้ากะเหรี่ยง ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแม่ต๋นวิทยาคม อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าว นอกจากจะทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีเป็นส่วนใหญ่แล้ว ยังพบอีกว่าผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอนุรักษ ปัญญาวัฒน์ และคณะ (2542) ที่ศึกษาพบว่า บุคลากรผู้ผ่านกระบวนการตามแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางบวก ทั้งด้านความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติ เจตคติ ประสบการณ์ นอกจากนั้น ยังเกิดการยอมรับของสมาชิกกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกรรมการชมรมที่เกี่ยวข้อง ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ว่า หลังจากการใช้กระบวนการตามแนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้ว ผู้เกี่ยวข้องจะเกิดการเชื่อมโยงมีจุดร่วมจุดประสานในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน นอกจากนั้น จิรัชัย บุรณะฤทธิ์ทวี (2546) ก็ได้ทำการวิจัยโดยการบูรณาการกระบวนการวิจัย

เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเข้ากับทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา แล้วนำไปใช้ในการพัฒนาความสามารถในการวิจัยให้กับ ครู อาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียน ซึ่งเป็นครูผู้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในชุมชน พบว่า การใช้กระบวนการดังกล่าวนอกจากสามารถพัฒนา ความสามารถในการวิจัยของครูอาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียนให้สูงขึ้นค่อนข้างมากแล้ว ยังสามารถทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหาาร่วมกันในชุมชนอีกด้วย

จากประเด็นสำคัญที่ได้นำเสนอมานี้ จะเห็นได้ว่า ปัญหาการขาดศักยภาพในการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น มีความเป็นไปได้อย่างยิ่งที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว โดยการพัฒนาให้ครูชุมชนมีความสามารถในการวิจัย และพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และบูรณาการเข้ากับทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา ด้วยเหตุผลสำคัญที่ว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีฐานความเชื่อที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนและภูมิปัญญาท้องถิ่น (กรมการศึกษาออกโรงเรียน, 2543: 3,14) จึงมีความจำเป็นที่ต้องเลือกใช้กระบวนการที่มีความสอดคล้องกับฐานความคิดดังกล่าว ซึ่งทฤษฎีการสร้างสรรคด้วย ปัญญาเป็นทฤษฎีที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สุชิน เพ็ชรรักษ์, 2544) และสามารถนำมาบูรณาการเข้ากับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาความสามารถในการวิจัยให้กับครูผู้ปฏิบัติงานในชุมชนได้ (จิรัชย์ บูรณะฤทธิ์ทวี, 2546) โดยที่ ฐานคิดสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ก็คือ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้ทุกขั้นตอน (สุภางค์ จัน ทวานิช, 2540: 67-72) จึงมีความเป็นไปได้อย่างยิ่งในการนำกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญามาบูรณาการเข้า กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้กับครูชุมชน ภาคเหนือเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น

ดังนั้น การศึกษารูปแบบการพัฒนาความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชนภาคเหนือ โดยใช้ กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญาบูรณาการเข้ากับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ประการหนึ่งที่ควรมีการศึกษาค้นคว้าวิจัย อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการวิจัยและพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชนภาคเหนือต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชนภาคเหนือ โดยใช้ กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา บูรณาการเข้ากับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
2. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชนภาคเหนือ โดยใช้ กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญาบูรณาการเข้ากับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขอบเขตของการวิจัย

บริบทของชุมชนที่ครูชุมชนปฏิบัติงานอยู่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชน การใช้กระบวนการ เรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญาบูรณาการเข้ากับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (CLIPAR) ทำการพัฒนา ความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชน โดยใช้สื่อ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งผลต่อความสามารถ ดังกล่าวของครู ซึ่งมีผลให้ครูชุมชนมีผลงานวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ โดยหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้าง ขึ้นจากกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทำให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความพึงพอใจ

วิธีการวิจัย

การรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมผลการประเมินความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชนฯ ก่อนเริ่มกระบวนการฯ บันทึกสภาพการดำเนินการตามกระบวนการฯ ระหว่างดำเนินการ และเก็บรวบรวมผลการประเมินความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชนฯ หลังผ่านกระบวนการฯ และเปรียบเทียบผลการประเมินระหว่างก่อนกับหลังกระบวนการการพัฒนาฯ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกสะท้อนความคิดเห็นและความรู้สึกต่อการเข้าร่วมกระบวนการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชนภาคเหนือ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญาบูรณาการเข้ากับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลภายใต้กรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นตามบริบทที่เป็นจริงในขณะทำการวิจัย

2. การวิเคราะห์เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชนภาคเหนือโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญาบูรณาการเข้ากับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทำการวิเคราะห์เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบ โดยการหาคะแนนเฉลี่ย ในประเด็นที่ศึกษาตามเนื้อหาในเกณฑ์การประเมินความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชนทั้งก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนา เพื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนา พร้อมกับคำนวณค่าร้อยละของการพัฒนาเพื่อศึกษาผลการพัฒนาในประเด็นที่ศึกษา

3. การวิเคราะห์ภาพรวมของการดำเนินการวิจัย ใช้วิธีบูรณาการระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายระดับการพัฒนาและปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้อง โดยสะท้อนให้เห็นภาพรวมอย่างเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน

ผลการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชนภาคเหนือ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญาบูรณาการเข้ากับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (DAR & DLC by CLIPAR Model) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อใช้ในกลุ่มขนาดใหญ่จะมีข้อจำกัดเนื่องจากต้องใช้เวลาและไม่สามารถดูแลอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง แต่เมื่อปรับเป็นกลุ่มขนาดเล็กที่มีขนาดของกลุ่ม 3-5 คน จะทำให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ รวมถึงใช้เวลาน้อยลงและอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง สามารถพัฒนาให้ครูชุมชนมีความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มขึ้นค่อนข้างมาก โดยมีค่าร้อยละของการพัฒนา ร้อยละ 72.87 และมีผลการพัฒนาอยู่ในระดับดี (คะแนนเฉลี่ย 3.75) ซึ่งส่งผลให้ครูชุมชนสามารถสร้างผลงานการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้สำเร็จ โดยผลงานทุกเรื่องสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น

ผลงานวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทุกเรื่องใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ผลงานวิจัย จำนวน 8 เรื่อง จาก 15 เรื่อง เป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม (ร้อยละ 55.33) นอกนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับสมุนไพร เกษตร และสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลงานดังกล่าวเป็นที่พึงพอใจจากผู้มีส่วนร่วมทุกส่วน

องค์ประกอบสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับ DAR & DLC by CLIPAR Model ประกอบด้วยบริบทของชุมชน ความต้องการของผู้เรียน ผู้อำนวยความสะดวกเรียนรู้ (Facilitator) เสียงสะท้อนจากชุมชนและครูชุมชน โดยเสียงจากชุมชนควรสอดคล้องกับบริบทของชุมชน และเสียงจากครูชุมชนก็ควรสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยจำเป็นต้องทำการสำรวจเพื่อประเมินให้ทราบสภาพการณ์เบื้องต้น แล้วนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ วางแผนพัฒนาตาม CLIPAR ซึ่งในระหว่างการพัฒนาที่ต้องประเมินเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ พร้อมกับสนับสนุนสื่อที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งในทุกขั้นตอนเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม และเน้นการเรียนรู้ควบคู่การปฏิบัติจริงโดยดำเนินการอย่างสอดคล้องประสานสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง

สำหรับปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชน ก็คือ สถานการณ์ในชุมชน ซึ่งมีผลต่อการสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่วนปัจจัยแทรกซ้อนก็มีผลต่อความต่อเนื่องของผลงานของครูชุมชน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านการบริหาร และบทบาทผู้บริหาร เมื่อผู้บริหารทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ ส่งผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความสามารถของครูชุมชนให้เป็นไปในทิศทางบวก

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้ได้นำเอกลักษณ์และกระบวนการขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญาและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาบูรณาการเข้าด้วยกัน (CLIPAR) ซึ่งมีผลทำให้ CLIPAR มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัว คือเป็นการแสวงหาความจริงด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยได้ผสมผสานกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา เข้าไปในทุกขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า CLIPAR สามารถพัฒนาความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชนให้สูงขึ้น โดยเกิดการพัฒนาค่อนข้างมาก (เน้นความสามารถในการวิจัย และความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของผู้วิจัยก่อนหน้านี้ที่พบว่ากระบวนการดังกล่าวสามารถพัฒนาความสามารถในการวิจัยของครูอาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียนให้สูงขึ้น โดยมีการพัฒนาค่อนข้างมาก

นอกจากนั้น การวิจัยครั้งนี้ยังพบอีกว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่ครูชุมชนได้ทำการวิจัยและพัฒนาขึ้น เป็นที่พึงพอใจของผู้เรียน ภูมิปัญญา และผู้เกี่ยวข้อง รวมไปถึงตัวครูชุมชนและผู้วิจัย ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวนี้สอดคล้องกับประเด็นสำคัญที่กิตติพร ปัญญาภิญโญผล (2549: 49) ได้ระบุไว้ในหนังสือ *วิจัยเชิงปฏิบัติการ : แนวทางสำหรับครู* ว่า “ความเต็มใจของครูที่จะสะท้อนและเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนของตนเอง นำทางให้ครูเป็นสมาชิกของชุมชนวิชาชีพที่ประสบความสำเร็จและมีผลงานด้วย”

จากการวิจัยยังพบอีกว่า เมื่อผู้วิจัยได้นำจุดเด่นและกระบวนการของกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญาและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาบูรณาการเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดกระบวนการในการพัฒนาความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชุมชน ที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีพลังอย่างมาก (Powerful of Team Learning) และครูชุมชนก็เกิดการเรียนรู้ถึงวิธีการเรียนรู้ (Learning to Learn) ในการแก้ปัญหาและพัฒนาศักยภาพแห่งตน ซึ่งเป็นการต่อยอดกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการแสวงหาความจริงโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และต่อยอดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในทุกขั้นตอน พร้อมทั้งเสริมสร้างบรรยากาศและสื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีผู้อำนวยการเรียนรู้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ร่วมกัน ทำให้ครูชุมชนสามารถพัฒนาความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้จากการเรียนรู้ควบคู่การปฏิบัติจริงอย่างมีพลัง (Powerful) หลักสูตรท้องถิ่นที่เกิดขึ้น ผู้เรียน ภูมิปัญญา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาขึ้นโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในระหว่างดำเนินการวิจัยได้มีการพัฒนากรอบแนวคิดขึ้นใหม่ต่อยอดจากกรอบแนวคิดเดิม คือ ได้เกิดการประเมินระหว่างการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Formative Assessment) เพิ่มขึ้นมา ก่อนที่จะมีการประเมินหลังกระบวนการพัฒนา (Post Assessment) อีกทั้งยังพบว่าสถานการณ์ในชุมชนมีผลต่อบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วย นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ปัจจัยแทรกซ้อนที่เกิดจากปัจจัยทางการบริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารระหว่างดำเนินการวิจัยมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อความต่อเนื่องของการเกิดผลงานการวิจัยและการพัฒนาหลักสูตรของครูชุมชน การประเมินระหว่างการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน มีผลต่อการปรับรูปแบบการพัฒนาจากกลุ่มขนาดใหญ่ เป็นกลุ่มขนาดเล็ก (3-5 คน) และมีการพัฒนาผู้แทนครูกลุ่มขนาดเล็กแต่ละกลุ่ม เป็นผู้ทำหน้าที่ผู้ช่วยผู้อำนวยการเรียนรู้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มได้อย่างใกล้ชิดทั่วถึงยิ่งขึ้นก่อนนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มใหญ่ กล่าวคือ สิ่งที่ได้เพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่งจากกรอบแนวคิดวิจัยเดิมก็คือ มีผู้ช่วยผู้อำนวยการเรียนรู้ (Assistance Facilitator) เพิ่มขึ้นในระหว่างดำเนินการวิจัย เพื่อช่วยลดข้อจำกัดของปัญหาที่เกิดจากกลุ่มขนาดใหญ่ที่ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการเรียนรู้ไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง อย่างไรก็ตามผู้วิจัยก็คำนึงถึงหลักการสำคัญของการแลกเปลี่ยน

เรียนรู้ร่วมกันอย่างหลากหลาย (Diversity) ตามทฤษฎีการสร้างสรรคด้วยปัญญา จึงจัดบรรยากาศให้กลุ่มขนาดเล็กในแต่ละกลุ่มซึ่งแตกต่างกันออกจากกลุ่มใหญ่ได้มีโอกาสรวมตัวกลับมาในกลุ่มใหญ่ เพื่อนำประเด็นที่พบในกลุ่มของตนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มใหญ่อย่างต่อเนื่อง ทำให้มีประสิทธิภาพในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมากยิ่งขึ้น โดยสามารถใช้เวลาน้อยลงในกลุ่มใหญ่ และสามารถเรียนรู้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นในกลุ่มเล็ก สิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการวิจัยดังกล่าวนี้พัฒนาขึ้นใหม่แตกต่างจากกรอบแนวคิดในการวิจัยเดิม

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

โดยภาพรวม ควรมีการกำหนดเป็นนโยบายระดับกระทรวง พร้อมกับ อำนวยความสะดวกให้มีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหารทุกระดับ ทุกสังกัด สนับสนุน ให้ครูชุมชนมีความสามารถในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาที่ยึดชุมชนเป็นฐาน (Community Base) และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ความสำคัญกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

โดยภาพรวม ควรมีการศึกษาวิจัยว่ารูปแบบการพัฒนาฯ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อนำไปใช้กับบริบทของครูชุมชนในภาคต่างๆ ของประเทศไทย หรือภูมิภาคอื่นๆ มีผลเป็นอย่างไร และควรพัฒนารูปแบบอย่างไร ควรมีการวิจัยว่า CLIPAR นำไปใช้ในการพัฒนาความสามารถในด้านอื่นๆ ของครูชุมชน หรือบุคลากรอื่นๆ ได้หรือไม่อย่างไร ควรนำ CLIPAR ไปใช้เป็นวิธีวิทยาในการดำเนินการวิจัยและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เน้นการใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Base) ซึ่งเป็นนโยบายที่รัฐบาลให้ความสำคัญและจะจัดตั้งขึ้น